

Informatīvais ziņojums

“Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu”

I. IEVADS

Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu” ir sagatavots, pamatojoties uz 2019. gada 4. aprīļa Ministru kabineta rīkojuma Nr. 155 “Par visaptverošas valsts aizsardzības jautājumu koordinācijas darba grupu” 3.3. punktu, kā arī ņemot vērā Valdības rīcības plānā un Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 2. punktā noteikto par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas veidošanu.

II. VISAPTVEROŠA VALSTS AIZSARDZĪBAS SISTĒMA

Visaptveroša valsts aizsardzība ir noteikta kā viena no valdības prioritātēm, kas paredz stiprināt aizsardzības spējas sasaistē ar valsts un sabiedrības gatavību pašorganizēties un pārvarēt krīzes. Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra sēdē (prot. Nr. 1 29. §) tika izskatīts Aizsardzības ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā”¹, kurā iezīmēti nozīmīgākie visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas pamatelementi, tās darbības mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti, kā arī veicamās darbības sistēmas pakāpeniskai ieviešanai. Līdz ar to, laika posmā no 2019. līdz 2023. gadam tika veiktas nozīmīgas iestrādes visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas procesā, kas ir apkopotas informatīvajos ziņojumos “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu”².

Reaģējot uz mainīgajiem drošības izaicinājumiem, Latvijas valsts aizsardzības sistēmai jābūt visaptverošai un jābalstās visas sabiedrības un valsts institūciju gatavībā pārvarēt krīzi, kā arī noturībā pret ārējo ietekmi. Visaptveroša valsts aizsardzība ir kopēja visu institūciju un sabiedrības atbildība, kā ietvaros 2023. gadā tika turpināts veidot padziļinātāku sadarbību un valstiski svarīgu funkciju darbību plānošanas, koordinēšanas un partnerības sistēmas izveidošanas sekmēšanu starp valsts institūcijām, kā arī privāto sektoru, nevalstiskajām organizācijām un iedzīvotājiem. Savukārt Aizsardzības ministrija kā koordinējošā institūcija ar savu ekspertīzi turpināja veikt visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas pamatu ieviešanu.

Arī 2023. gadā tika pievērsta pastiprināta uzmanība dažādu valsts apdraudējuma pārvarēšanas mācību organizēšanā, kā arī sabiedrības un tai būtisku kritisko funkciju noturības veicināšanā gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī. Vienlaikus 2023. gadā Aizsardzības ministrija pievērsa pastiprinātu uzmanību kritiskās infrastruktūras darbības nepārtrauktības stiprināšanai, organizējot dažādas tikšanās, konsultācijas,

¹Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā”. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40462120>

²Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu” par 2019. gadu. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40484513>;

Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu” par 2020. gadu. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40498471&mode=mk&date=2021-03-18>;

Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu” par 2021. gadu. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/0d2b574f-d488-46d5-bd2b-d37818e9fa89#

Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu” par 2022. gadu. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/d664df35-2746-4dbd-bbba-5f36b10c27a9

lekcijas un seminārus kritiskās infrastruktūras pārstāvjiem, kā arī izvērtējot sagatavotos kritiskās infrastruktūras darbības nepārtrauktības plānus.

III. STARPNOZARU SADARBĪBA VISAPTVEROŠAS VALSTS AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMU KOORDINĀCIJĀ

Starpnozaru sadarbības pārraudzība un koordinēšana visaptverošas valsts aizsardzības ietvarā 2023. gadā tika turpināta no ministru līmeņa Visaptverošas valsts aizsardzības jautājumu koordinācijas darba grupas un no 2022. gadā reorganizētās darba grupas visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas uzraudzībai un koordinācijai ar ministriju valsts sekretāru un dienestu vadītāju pārstāvniecību. Valsts sekretāru līmeņa darba grupa pārrauga un koordinē visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas procesu pārnozaru un starpresoru līmenī, risina aktuālās nozares problēmas un analizē iespējamos riskus un apdraudējumus.

2023. gada ietvarā darba grupa visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas uzraudzībai un koordinācijai tikās divas reizes, lai pārrunātu aktuālos uzdevumus, izvērtētu aktuālo apdraudējumu un potenciālos nozaru riskus, kā arī nepieciešamās darbības atbilstoši aktuālajai drošības situācijai. Ņemot vērā iekšpolitisko situāciju ar valdības maiņu, ministru līmeņa visaptverošas valsts aizsardzības jautājumu koordinācijas darba grupa 2023. gadā norisinājās vienu reizi, lai apzinātu visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu, nozaru un atbildīgo institūciju tālāko rīcību, īpaši akcentējot kritiskās infrastruktūras noturības stiprināšanu un nepieciešamību nozaru ministrijām proaktīvāk vērtēt Ukrainas gūtās mācības no Krievijas iebrukuma, lai laicīgi izvērtētu nepieciešamos resursus un darbības dažādās krīzes situācijās, kā arī attiecīgo nozaru un sabiedrības noturības stiprināšanas pasākumus.

2023. gadā Aizsardzības ministrija pastiprināti pievērsa uzmanību sadarbības attīstīšanai ar pašvaldībām. Tādējādi 2023. gada 22. martā notika visaptverošas valsts aizsardzības seminārs visām pašvaldībām, kurā īpaši tika uzsvērtā pašvaldību loma valsts aizsardzībā un militāra apdraudējuma gadījumā - pašvaldībām bija iespēja iegūt padziļinātu ieskatu un pārrunāt dažādus ar visaptverošo valsts aizsardzību saistītus jautājumus – gan par īpašiem tiesiskiem režīmiem valsts apdraudējuma pārvarēšanai, gan civilās aizsardzības plānošanu pašvaldībās, gan kritiskās infrastruktūras un darbības nepārtrauktības plānošanu. Lai stiprinātu pašvaldību kapacitāti un gatavību reaģēt krīzes situācijās, tajā skaitā kara vai militāro draudu gadījumā, Aizsardzības ministrija sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem un Zemessardzes atbildīgajām brigādēm 2023. gadā turpināja kopš 2020. gada uzsākto mācību ciklu “Pilskalns” pašvaldību civilās aizsardzības komisijām. Mācību laikā tika izspēlētas dažādas situācijas, kurās civilās aizsardzības komisijām jānovērtē, jānovērs riski un jānosaka reaģēšanas plāns, lai nodrošinātu sabiedrību ar pamatvajadzībām militāra konflikta gadījumā. Mācību ietvaros tika aktualizēta pašvaldību izstrādāto civilo aizsardzības plānu praktiskā izpilde, it īpaši ņemot vērā, ka tajos ir ieviesta nepieciešamība iekļaut atsevišķu sadaļu par pašvaldības rīcību kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā. 2023. gadā Aizsardzības ministrija sadarbībā ar NBS rīkoja 14 civilās aizsardzības komisiju mācības sekojošās pašvaldībās: Madonas, Ādažu, Ķekavas, Mārupes, Salaspils, Jēkabpils, Bauskas, Ropažu, Rēzeknes, Jūrmalas, Valkas, Valmieras, Limbažu, Cēsu.

Tāpat 2023. gada rudenī 11 Kurzemes un Zemgales novadu pašvaldību civilās aizsardzības komisijas piedalījās vingrinājumā valsts visaptverošajās mācībās Namejs 2023. Mācību cikls tiek turpināts citās pašvaldībās arī 2024. gadā.

2023. gadā Zemessardze organizēja reģionālo semināru ciklu “Rupors”, lai stiprinātu pašvaldību iestāžu komunikācijas speciālistu un citu atbildīgo amatpersonu vienotu izpratni par komunikācijas nozīmi un metodēm militāra apdraudējuma gadījumā. Semināri notika katras Zemessardzes brigādes atbildības teritorijā – Līvānos, Smiltēnē, Skrundā un Ķekavā. Semināros Valsts kancelejas, Aizsardzības ministrijas un Zemessardzes pārstāvji vēstīja par aktuālo drošības situāciju un hibrīddraudiem, valsts un pašvaldību lomu krīzes komunikācijā, kā arī informācijas kara izpausmēm, savukārt praktiskajā daļā semināra dalībnieki izstrādāja krīzes komunikācijas plānus, kopīgi apzinot mērķauditorijas, komunikācijas metodes un aktivitātes, lai pēc iespējas efektīvi sasniegtu iedzīvotājus militāra apdraudējuma gadījumā.

2023. gada 9.-15. martā norisinājās NATO krīzes vadības mācības „CMX23”, kuru mērķis ir pārbaudīt alianses dalībvalstu konsultāciju un lēmumu pieņemšanas procedūras stratēģiskajā politiski militārajā līmenī. Mācību laikā, imitējot sarežģītu civilmilitāro scenāriju, tika pārbaudīta NATO spēja visaptveroši reaģēt uz mūsdienu drošības izaicinājumiem. Latvijā šajās mācībās piedalījās valsts institūcijas, kuru kompetencē ir krīzes situācijas pārvarēšana un plānošana, lēmumu pieņemšana un saistīto pasākumu izpilde, mācību noslēgumā organizējot ārpus kārtas Ministru kabineta mācību sēdi, lai veicinātu valsts iestāžu un augstāko amatpersonu gatavību krīzes situācijām un lēmumu pieņemšanas procesu valsts apdraudējuma gadījumā.

No 2023. gada 25. līdz 27. aprīlim Aizsardzības ministrija Rīgā rīkoja NATO Noturības simpoziju “Noturība satricinājumu laikmetā”, pulcējot vairāk nekā 250 NATO dalībvalstu un partneru civilās un militārās nozares līderus, politikas veidotājus un ekspertus ar mērķi veicināt noturību kā katras valsts atbildību un alianses kolektīvo apņemšanos. Simpozija dalībnieki pētīja un apsprieda galvenos jautājumus, kas saistīti ar noturības spēju dienaskārtību, lai tos labāk izprastu un spētu ātrāk pieņemt lēmumus ar mērķi mazināt ievainojamību, kā arī uzlabotu spēju sagatavoties stratēģiskiem satricinājumiem un traucējumiem – pretoties, reaģēt un ātri atgūties no tiem. Aizsardzības ministrija šim simpozijam bija sagatavojusi informatīvu stendu par Latviju, informējot par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā. Simpozijā tika rīkots sadarbībā ar NATO galveno mītni (NATO *Headquarters*) un Sabiedroto transformācijas pavēlniecību (NATO *Allied Command Transformation*). Ņemot vērā, ka pirmais NATO noturības simpozijš norisinājās 2022. gadā Varšavā, Latvija bija otrā valsts, kas nodrošināja uzņemošās valsts atbalstu šāda līmeņa pasākumam.

Latvijas paveiktais visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas procesā tika novērtēts arī no NATO puses. NATO aizsardzības plānošanas cikla ietvaros 2023. gadā tika sagatavotas un iesniegtas atbildes uz NATO aizsardzības plānošanas spēju aptaujā (NATO *Defence Planning Capability Survey*), kā ietvaros 2023. gada rudenī aizsardzības ministrija uzņēma Latvijas – NATO divpusējās konsultācijas. No NATO puses tika novērtēts Latvijas aizsardzības ministrijas un citu nozaru ministriju un dienestu paveiktais visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanā – civilās sagatavotības jomā, kā arī fakts, ka jautājumu risināšanā tiek iesaistīts plašs institūciju un ekspertu loks. Konsultāciju laikā iegūtās atziņas tiks attīstītas arī visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas pilnveidošanā un nepieciešamās rīcības noteikšanai valsts sekretāru līmeņa darba grupas ietvaros.

IV. VISAPTVEROŠAS VALSTS AIZSARDZĪBAS SISTĒMAS IEVIEŠANAS PROGRESS

Sadarbības sekmēšana starp privāto un publisko sektoru aizsardzības jomā

Visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas sākotnējā posmā kā viena no prioritātēm tika izvirzīta sadarbības sekmēšana starp privāto un publisko sektoru aizsardzības jomā, tādējādi Aizsardzības ministrija turpina ciešākas sadarbības veicināšanu ar valsts institūcijām, nevalstiskajām organizācijām un privātā sektora pārstāvjiem, lai organizētu mācības un pilnveidotu to zināšanas par nepieciešamo rīcību krīzes un kara gadījumā.

No 2023. gada 5. septembra līdz 2. oktobrim visā Latvijā norisinājās Nacionālo bruņoto spēku mācības NAMEJS ar mērķi uzturēt un stiprināt Nacionālo bruņoto spēku kaujas spējas, kurām vienmēr jābūt nemainīgi augstā līmenī, lai tie vienmēr būtu gatavi savlaicīgi reaģēt uz potenciāliem apdraudējumiem un garantētu Latvijas drošību. 2023. gadā mācības NAMEJS pirmo reizi tika organizētas kā visaptverošas valsts aizsardzības mācības sadarbībā ar Aizsardzības ministriju un tās padotības iestādēm, Iekšlietu ministriju un tās padotības iestādēm, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu, kā arī vairākām pašvaldībām un komersantiem. Sadarbības stiprināšana gan ar valsts un pašvaldību iestādēm, gan dažādu nozaru komersantiem un to iesaiste mācībās stiprina valsts aizsardzības sistēmu Latvijā. Lai stiprinātu un pilnveidotu civilmilitāro sadarbību, mācību NAMEJS ietvarā notika visu Zemessardzes 4. Kurzemes brigādes atbildības teritorijā esošo (Kurzemes un daļēji Zemgales novada) 11 pašvaldību sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisiju kopējas mācības, kas šādā formātā tika organizētas pirmo reizi. Mācību mērķis bija pilnveidot institūciju izpratni par atbildību sadalījumu un praktisko rīcību militāra apdraudējuma vai to draudu gadījumā. Mācību laikā tika pilnveidota savstarpējā sadarbība krīzes situāciju pārvarēšanā, plānojot rīcību dažādu hibrīdapdraudējuma incidentu novēršanā. Namejs mācību cikla ietvaros 2023. gada septembrī norisinājās Iekšlietu ministrijas pārziņā esošā Civilās aizsardzības Operacionālā vadības centra mācības, kurās tika izspēlēta sadarbība ar NBS militāra apdraudējuma pārvarēšanā, savukārt 2023. gada augusta beigās 2 nedēļas norisinājās Aizsardzības ministrijas mācības AMEX, kurās tika pārbaudīta valsts pārvaldes gatavība dažādiem hibrīdiem un militāriem draudiem.

Kopš stājās spēkā Ministru kabineta 2021. gada 6. jūlija noteikumi Nr. 508 "Kritiskās infrastruktūras, tai skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas, drošības pasākumu un nepārtrauktības plānošanas un īstenošanas kārtība", Aizsardzības ministrija ir pievērsusi pastiprinātu uzmanību kritiskās infrastruktūras darbības nepārtrauktības stiprināšanai, organizējot dažādas tikšanās, konsultācijas, lekcijas un seminārus kritiskās infrastruktūras pārstāvjiem par to darbības nepārtrauktības plānošanu, pienākumiem izsludināta izņēmuma stāvokļa laikā, kritiskā personāla noteikšanu, kā arī izvērtējot sagatavotos kritiskās infrastruktūras darbības nepārtrauktības plānus. 2023. gadā Aizsardzības ministrija sadarbībā ar nozares ministrijām veica aktīvu darbu, informējot, konsultējot un apzinot valstij būtisku nozaru vadošo komersantu gatavību pievienoties D kategorijas kritiskajai infrastruktūrai (kritisko infrastruktūra, kuras iznīcināšana, darbības spēju samazināšana vai kritisko pakalpojumu sniegšanas pārtraukšana būtiski apdraud sabiedrības un valsts drošību izsludināta izņēmuma stāvokļa laikā vai kara laikā). Ar Aizsardzības ministrijas un nozares ministriju atbalstu D kategoriju pārstāvošā kritiskā infrastruktūra veic plānošanu, lai nodrošinātu nepārtrauktu darbību dažādu krīžu apstākļos. Šobrīd D kategorijā ir iekļauti vairāk nekā 50 valstij būtiski uzņēmumi un iestādes ar mērķi nodrošināt to pakalpojumu sniegšanu arī valstī izsludināta izņēmuma stāvokļa laikā.

2023. gadā tika turpināta sadarbības stiprināšana ar nevalstiskajām organizācijām, aktualizējot to lomu dažādās krīzes situācijās. Piemēram, turpinot sadarbības attīstīšanu ar Latvijas Mednieku savienību, kā ietvaros tiek organizētas kopīgas mācības, 2023. gada 19. un 20. augustā norisinājās Latvijas Mednieku savienības un Nacionālo bruņoto spēku rīkotais tālšausanas treniņš “Vienoti valstij”, tāpat mednieki pirmo reizi piedalījās mācībās NAMEJS 2023. Vairākas dienas gadā medniekiem ir iespēja piedalīties dažāda veida apmācībās un treniņšausanā, tādējādi iegūstot zināšanas un prasmes, kuras var noderēt bruņota konflikta gadījumā.

Ieviešot visaptverošu valsts aizsardzību, būtiska loma ir arī nevalstiskajām organizācijām. 2023. gadā Latvijas Platforma attīstības sadarbībai (LAPAS) ir pievērsusi īpašu uzmanību sabiedrības noturībai un reģionālajai drošībai, rīkojot dažādus pasākumus un seminārus, lai diskutētu, sniegtu zināšanas par gatavību dažādām apdraudējuma situācijām, tādējādi veidojot noturīgu sadarbību ar valsts pārvaldes institūcijām, kā arī izveidojot sadarbības tīklu pašām nevalstiskajām organizācijām.

Ar visaptverošu valsts aizsardzību saistītu normatīvo aktu virzība

2023. gadā tika apstiprināta jaunā Valsts aizsardzības koncepcija. Ņemot vērā ģeopolitiskās situācijas izaicinājumus, tā tika izstrādāta un apstiprināta paātrinātā kārtībā. Koncepcija ir sagatavota uz Militāro draudu analīzes pamata, un tajā tiek noteikti valsts militārās aizsardzības stratēģiskie pamatprincipi, prioritātes un pasākumi miera, valsts apdraudējuma un kara laikā. Koncepcijas izstrādē vērā tika ņemtas gūtās mācības no Krievijas izvērstā pilna mēroga kara Ukrainā. Valsts aizsardzības koncepcijā valsts aizsardzība tiek uzlūkota caur visaptverošas valsts aizsardzības konceptu, kas ietver divus galvenos valsts aizsardzības stratēģiskos darbības virzienus – atturēšanas un aizsardzības spēju stiprināšanu, kā arī noturības, rīcībspējas un gribas aizstāvēt valsti stiprināšanu. Koncepcijā noteikts, ka Latvijas aizsardzība un neatkarības nosargāšana ir visas sabiedrības kopīga atbildība, tādējādi tā konkrēti iezīmē katra indivīda, dažādu kopienu, kā arī pašvaldību un valsts pārvaldes institūciju lomu valsts aizsardzībā, uzsverot nepieciešamību uzņemties pašiniciatīvu un pašorganizēties jeb attīstīt rīcības gatavības kultūru. Rīcības gatavības attīstīšana sākas ar katra indivīda personīgo iesaisti, iniciatīvu un atbildību. Koncepcija akcentē, ka katram iedzīvotājam ir jāapgūst un jāpildveido zināšanas un prasmes, lai krīzes vai kara laikā spētu pasargāt ne tikai sevi, bet arī savu ģimeni, kopienu un valsti. Kolektīvā līmenī – kopienām, uzņēmumiem, pašvaldībām un valsts pārvaldes institūcijām jāspēj pašorganizēties un aktīvi rīkoties krīzes situācijās. Sprotot, ka masveidībai var būt izšķiroša nozīme valsts aizsardzībā, Valsts aizsardzības dienests kalpos kā risinājums Nacionālo bruņoto spēku personālsastāva nokomplektēšanas izaicinājumiem un veidos augstas gatavības rezerves vienības. Vienlaikus tas arī veicinās pilsoņu saiknes ar valsti nostiprināšanu un sniegs zināšanas un prasmes, lai pilsoņi spētu pasargāt ne tikai sevi, bet arī savu ģimeni, kopienu un valsti. Papildus jau minētajam Valsts aizsardzības dienestam, koncepcija paredz iespējas apgūt nepieciešamās zināšanas un prasmes, iesaistoties Zemessardzē, rezervistu apmācībā un Jaunsardzes kustībā, kā arī apgūstot valsts aizsardzības mācību skolās, kas jau no nākamā gada kļūs par obligāto mācību priekšmetu visās Latvijas skolās. Jaunā koncepcija paredz Latvijas teritorijas aizsardzību no pirmā centimetra. Svarīga ir attīstīta un praktiski ieviesta NATO “priekšējās aizsardzības” stratēģija. Tas nozīmē lielāku NATO sabiedroto militāro klātbūtni Latvijā, ar iepriekš izvietotu ekipējumu un materiālajām rezervēm, kā arī regulāras militārās mācības reģionā, tādējādi uzlabojot savstarpējo savietojamību,

attīstot spējas un ceļot gatavību nekavējoties reaģēt uz krīzi. Vienlaikus koncepcijā noteikts, ka, lai nodrošinātu Latvijas teritorijas aizsardzību no pirmā centimetra, strauji un neatliekami ir jāveic Latvijas austrumu robežas sakārtošana. Latvijai ir ne tikai jānodrošina robežas sargāšana, bet arī jāievieš inženiertehniski pasākumi potenciālā pretinieka kustības ierobežošanai. Koncepcija nosaka, ka Nacionālo bruņoto spēku uzdevums ir nodrošināt valsts teritorijas un civiliedzīvotāju aizsardzību no pirmā centimetra, liedzot ienaidnieka iespējas virzīties un nostiprināties Latvijas teritorijā, izmantojot visus nepieciešamos un pieejamos līdzekļus. Lai to nodrošinātu, Nacionālie bruņotie spēki turpinās attīstīt savas spējas, palielinot uguns jaudu un distances, tādējādi liedzot pretiniekam brīvi darboties gaisā, jūrā un uz zemes. Bruņotie spēki turpinās attīstīt pretgaisa aizsardzības, krasta aizsardzības un tālās darbības raķešu artilērijas un bezpilota lidaparātu spējas, kā arī ieviešīs bruņojumā kājnieku kaujas platformas.

Valsts aizsardzības koncepcijas izstrādes laikā tika rīkots publisku diskusiju cikls Kurzemē, Zemgalē, Latgalē, un Vidzemē. Publiskie semināri tika rīkoti ar mērķi veicināt viedokļu apmaiņu ar vietējiem iedzīvotājiem un nozares ekspertiem par koncepcijā iekļaujamiem tematiem, tādi sekmējot sabiedrības iesaisti dokumenta izstrādē.

Sabiedrības informēšana par rīcību jebkuras krīzes situācijā

Aizsardzības ministrija sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem 2023. gadā organizēja informatīvos seminārus, mācības, lekcijas, diskusijas par rīcību valsts apdraudējuma gadījumā, nozaru gatavību un būtisko kritisko pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšanu.

Aizsardzības ministrija turpināja jau iepriekšējos gados uzsākto visaptverošas valsts aizsardzības reģionālo semināru ciklu - 2023. gadā tika organizēts seminārs Kurzemes reģionu pašvaldību, izglītības iestāžu, iestāžu, uzņēmumu un nevalstisko organizāciju vadītājiem, reliģisko organizāciju pārstāvjiem, reģionālo mediju pārstāvjiem par Latvijas drošībai un aizsardzībai aktuāliem jautājumiem. Semināra formāts tika veidots, lai veicinātu savstarpējo dialogu un ikvienam būtu iespēja rast atbildes uz jautājumiem par visaptverošu valsts aizsardzību un drošības izaicinājumiem Latvijā. Seminārā piedalījās Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku un Zemessardzes brigāžu pārstāvji, kas semināra dalībniekus informēja par aktuālajiem drošības izaicinājumiem reģionā, Nacionālo bruņoto spēku attīstību un iesaisti krīzes situācijās, sabiedrības iesaisti valsts aizsardzībā. Tika organizētas arī galda mācības – izspēle par rīcību valsts apdraudējuma situācijā. Reģionālajā seminārā piedalījās ap 80 dalībniekiem.

2023. gadā tika organizēts arī ikgadējais seminārs par Latvijas aizsardzības un drošības aktuāliem jautājumiem augsta līmeņa valsts un privātā sektora amatpersonām, tostarp vadošo mediju redaktoriem, Latvijas vadošiem uzņēmējiem, kā arī viedokļu līderiem. Semināra galvenais mērķis bija iepazīstināt un veidot izpratni par aizsardzības sistēmai būtiskiem jautājumiem, skaidrot valsts aizsardzības stiprināšanas uzdevumus un turpmākās attīstības prioritātes. Tika organizētas arī galda mācības ar visu klātesošo līdzdalību, lai padziļināti izprastu rīcību krīzes situācijā ne tikai no amatpersonu un valsts institūciju viedokļa, bet arī no mediju, uzņēmēju un kopējās sabiedrības perspektīvas. Seminārā piedalījās vairāk nekā 80 dalībnieki.

2022./2023. mācību gadā Aizsardzības ministrija nodrošināja lekciju “Kā mēs sargājam Latviju?” Latvijas vidusskolās, kopumā apmeklējot 102 vidējās izglītības iestādes un pasniedzot 121 lekciju. Savukārt 2023./2024. mācību gadā Aizsardzības ministrija turpina lekciju ciklu pamatskolām “Kā mēs sargājam Latviju”. Projekta ietvaros lekcijām pieteicās vairāk nekā 200 izglītības iestādes. 2023. gada novembrī –

decembrī tika noorganizētas 99 lekcijas. Savukārt mācību gada otrajā semestrī – 2024. gadā tiek plānots, ka tiks nodrošinātas vēl 122 lekcijas.

Sarunu festivālā LAMPA 2023. gadā Aizsardzības ministrijas “Drošajā teltī” tika organizētas vairākas ekspertu diskusijas par visaptverošas valsts aizsardzības tematiku, tostarp “Visaptveroša valsts aizsardzība: ko armija nedarīs?” un “Kā neapjukt un palīdzēt tuviniekiem krīzes gadījumos?”. Tajās dalībnieki runāja par visaptverošu valsts aizsardzības sistēmu un visas sabiedrības iesaisti krīzes pārvarēšanā, kā arī atbildīgo dienestu, pašvaldību un iedzīvotāju gatavību un rīcību visaptverošas valsts aizsardzības sistēmā.

Karš Ukrainā veicināja sabiedrības interesi par to, kā labāk rūpēties par savu un tuvinieku drošību ārpus ierastā un drošā ikdienas ritma, tāpēc arī 2023. gadā Aizsardzības ministrija turpināja informēt sabiedrību par rīcību krīzes situācijās un popularizēt bukletu “Kā rīkoties krīzes gadījumā”. Kopš kara sākuma Latvija ir apliecinājusi, ka sniegs nelokāmu atbalstu Ukrainas suverenitātei un teritoriālajai nedalāmībai, piegādājot papildu militāro atbalstu Ukrainai tās cīņā pret Krievijas īstenoto agresiju, cik tas būs nepieciešams. 2023. gadā dažādās Latvijas pilsētās (Rīgā, Liepājā, Bauskā, Valkā, Cēsīs, Smiltēnē) tika izstādīts Ukrainas bruņoto spēku kaujās iznīcinātais Krievijas armijas tanks “T-72B”. Latvijā tas tika nogādāts sadarbībā ar Ukrainas Aizsardzības ministrijas atbalstu un ir Ukrainas Nacionālā militārā vēstures muzeja eksponāts.

2023. gadā turpinājās aizsardzības nozares darbs pie ārvalstu ietekmes operāciju nepieļaušanas, dezinformācijas atspēkošanas. Par dezinformācijas jautājumiem tika runāts gan Aizsardzības ministrijas organizētajās skolu lekcijās, gan citos publiskajos pasākumos. Tāpat militāro ziņu portālā “Sargs.lv” regulāri tika atspēkoti Latvijai un Rietumvalstīm nedraudzīgi izplatītie dezinformācijas materiāli, uz tiem atbildot ar pārbaudītu un faktoloģiski apstiprinātu informāciju.

Tāpat arī “Sargs.lv” turpināja raidierakstu sēriju “Droši ir zināt”. Tika aicināti eksperti, lai skaidrotu pamatā ar Valsts aizsardzības dienesta tematiku saistītus jautājumus. 2023. gadā tika publicēti pieci šādi podkāsti. Raidieraksti ir pieejami portālā “Sargs.lv”, kā arī “Sargs.lv” “Youtube” kanālā un traumēšanas vietnē “Spotify”. Papildus tam tika organizētas vairāk nekā 10 tiešsaistes diskusijas, kuras tika raidītas “Sargs.lv”, portāla “Facebook” un “Youtube” lapās. Šajā ciklā deviņas diskusijas bija par valsts aizsardzības dienesta nozīmi visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas izveidē un vēl viena diskusija - “Kā izveidot necaurejamu dzelzs priekškaru uz Latvijas austrumu robežas?” bija veltīta sadarbības stiprināšanai ar Valsts Robežsardzes dienestu cīņā ar Krievijas un Baltkrievijas īstenoto hibrīdo uzbrukumu uz Latvijas Austrumu robežas.

Aizsardzības nozares ziņu portāls “Sargs.lv” turpina nodrošināt bukleta “Kā rīkoties krīzes gadījumā” izplatīšanu. Bukleta papildinātā redakcijā latviešu, krievu un angļu valodās pieejama elektroniski aizsardzības nozares ziņu portāla “Sargs.lv” sadaļā “72 stundas”³. 2023. gada laikā “Sargs.lv” mājaslapas sadaļu “72 stundas” ir apskatījuši 19 014 lietotāji. Bukletu “Kā rīkoties krīzes gadījumā” apmeklējuši 7503. Buklets “Kā rīkoties krīzes gadījumā” vieglajā valodā tika skatīts 1370 reizes, savukārt video “72 stundas. Ko likt ārkārtas gadījumu somā?” “Sargs.lv” mājaslapā bija apskatījuši 2023 lietotāju. 2023. gadā “Sargs.lv” rakstiskajās publikācijās skaidrota visaptverošas valsts aizsardzības sistēmā ietilpstošā Valsts aizsardzības mācības ieviešana, skaidrota Latvijas aizsardzības nozares attīstība kopumā, atspoguļots visaptverošas valsts aizsardzības mācību cikls NAMEJS, kā arī aizvadītas intervijas ar vadošajām

³ Pieejams: www.sargs.lv/lv/tema/72stundas

Aizsardzības ministrijas un Nacionālo bruņoto spēku amatpersonām. Vienlaikus Aizsardzības ministrija turpināja regulāri organizēt neformālas tikšanās ar plašsaziņas līdzekļu žurnālistiem un redaktoriem, lai apspriestu aktuālo ģeopolitisko situāciju, kā arī aizsardzības nozares aktualitātes.

Papildus minētajam, 2023. gadā Aizsardzības ministrija veica sadarbību ar domnīcu "Rīgas ģeopolitikas pētījumu centrs". Sadarbības mērķis ar šo domnīcu bija Latvijas interešu popularizēšanu starptautiskajā vidē. Sadarbības ietvaros ietilpa septiņu populārzinātnisku rakstu publicēšana ārvalstu publikācijās par Latvijas drošībai un aizsardzībai aktuāliem jautājumiem. Būtisks aspekts sadarbībā bija, ka viedokļi par aktuālām tēmām tiek pausti tieši no latviešu pētnieku perspektīvas un publicēti starptautiskās vietnēs, kā piemēram, *Foreign Policy Institute*, *CEPA*, u.c.

Militārās industrijas attīstīšana visaptverošas valsts aizsardzības ietvaros

2023. gadā tika turpināts aktīvs darbs pie nacionāli militārās bāzes paplašināšanas, izmantojot vietējās tautsaimniecības un zinātnes potenciālu, tādējādi sekmējot jaunu aizsardzības produktu un militāro tehnoloģiju radīšanu, stiprinot piegāžu ķēžu drošību un veicinot sadarbību ar vietējiem komersantiem.

Viens no būtiskiem Aizsardzības ministrijas uzdevumiem industrijas jomā ir komersantu licencēšana darbībai ar stratēģiskas nozīmes precēm - katru gadu licencēto komersantu skaits palielinās par aptuveni 9%, kas liecina par industrijas attīstību un iesaisti aizsardzības nozarē. Uz 2023. gadu komercdarbībai ar stratēģiskas nozīmes precēm ir licencēti 83 Latvijas Republikā reģistrēti komersanti, savukārt militārā ražotāja sertifikāts ir izsniegts 4 militārajiem ražotājiem.

2023. gadā turpinājās Aizsardzības ministrijas grantu programma. Līdz 2023. gada decembra beigām kopumā kopš grantu programmas sākuma apstiprināti 32 militāra vai divējāda lietojuma grantu programmas projekti, investējot Aizsardzības ministrijas finansējumu 1,9 milj. eiro apmērā. Investētais uzņēmumu līdzfinansējums – 1 milj. eiro. Līdz 2023. gada beigām tika pabeigti 19 projekti jeb 59% no kopējā apstiprināto projektu skaita. 2023. gada decembrī tika izsludināta grantu konkursa jaunā atlase, kurā pieteikumu pieņemšana noslēgsies 2024. gada 29. februārī. 2023.-2024. gada grantu uzsaukumam kopējais pieejamais finansējums ir 600 000 eiro.

2023. gadā Aizsardzības ministrija turpinājusi sadarbību ar Latvijas Drošības un aizsardzības industriju federāciju, piemēram, 2023. gada 22. jūnijā tika noslēgts līgums par finansējuma piešķiršanu biedrībai DAIF Latvija sadarbības veicināšanai 2023. gadā. Biedrība pārstāvējusi aizsardzības industriju konsultatīvo un pētniecisko formātu darbā, nodrošinājusi nacionālās aizsardzības industrijas un pētniecības iestāžu iekļaušanos NATO un Eiropas Savienības militāro spēju attīstības procesā. Tika organizēts Latvijas aizsardzības industrijas stends starptautiskajā militārajā izstādē "DSEI 2023" Londonā, Apvienotajā Karalistē, sektorālās darba grupās tika iesaistīti komersanti, rīkoti civilmilitārās sadarbības semināri un Latvijas industrijas dienas Helsinkos, Somijā, Latvijas - Kanādas industriju diena un Nacionālo bruņoto spēku industriju diena, kā arī veicināta pārrobežu sadarbība.

2023. gada 18. maijā Aizsardzības ministrija sadarbībā ar DAIF Latvija un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem organizēja ikgadējo aizsardzības industrijas pasākumu "NBS Industrijas dienas 2023". Konferencēs formātā tika apskatīti dažādi aktuāli aizsardzības industrijas jautājumi, pulcinot gan uzņēmējus, gan aizsardzības nozares pārstāvjus, gan ārvalstu viesus. Savukārt 2023. gada 29. septembrī Ādažu militārajā bāzē tika rīkota aizsardzības industrijas uzņēmumu spēju demonstrācija. Tās mērķis bija iepazīt Nacionālos bruņotos spēkus un citus Ādažu militārajā bāzē izvietoto spēku pārstāvjus ar Latvijā ražotiem produktiem un piedāvātajiem

pakalpojumiem, kas jau atraduši pielietojumu bruņoto spēku nodrošinājuma un apgādes sistēmā vai ir ar šādu potenciālu. Demonstrācijā piedalījās kopumā 34 uzņēmumi un pētniecības iestādes no Latvijas, kas pārstāvēja kiberdrošības, tekstilizstrādājumu ražošanas, radio komunikācijas, bezpilota lidaparātu sistēmas, militārā ekipējuma un tehnoloģiju jomas, kā arī citu militāra vai divējāda pielietojuma produktu ražotāji.

2023. gadā turpinājās darbs pie Nacionālo bruņoto spēku kaujas spējām nepieciešamo materiāltehnisko līdzekļu piegādes drošības nostiprināšanas saskaņā ar Saeimas 2023. gadā apstiprināto Valsts aizsardzības koncepciju. Kā viens no kritērijiem piegāžu drošības nodrošināšanā ir prasības vietējo apakšuzņēmēju iesaistei līguma izpildes procesā, kur kā piemēru var minēt Latvijas un Somijas kopīgo 6x6 bruņumašīnu izstrādes projektu sadarbībā ar Somijas uzņēmumu *Patria Land Oy*. Līguma ietvaros vietējo uzņēmumu iesaiste plānota 30% apmērā no kopējās līguma summas, nodrošinot Latvijas uzņēmēju iesaisti un pakāpeniskā progresijā palielinot noteikto Latvijā bāzēto uzņēmumu daļu. Plānots, ka bruņumašīnu uzturēšana, remonts un iespējamā nākotnes modernizācija tiks veikta Latvijā. 2023. gada beigās projektā bija iesaistīti jau 7 vietējie uzņēmumi.

Aizsardzības industrijas attīstība rada nepieciešamību pilnveidot piegādes drošības un stratēģiskās partnerības tiesisko regulējumu, tāpēc 2023. gadā turpinājās darbs pie Aizsardzības industrijas likumprojekta. Likumprojekts “Aizsardzības industrijas likums”, kas ir iesniegts izskatīšanai Saeimā, tika izstrādāts ar mērķi sniegt ietvaru aizsardzības industrijas atbalstam, piegādes drošību izvirzāmo prasību regulējumam, stratēģiskās partnerības koncepta ieviešanai Nacionālo bruņoto spēku spēju attīstībai sevišķi būtiskās jomās, kā arī aizsardzības industrijas uzraudzībai, kontrolei un drošības veicināšanai. Plānots, ka likumprojekts tiks pieņemts Saeimā 2024. gadā.

Lai veicinātu vietējās aizsardzības industrijas attīstību, 2023. gada 29. novembrī atbilstoši Ministru kabineta 2023. gada 23. novembra rīkojumam Nr. 799 Aizsardzības ministrija dibināja kapitālsabiedrību SIA “Valsts aizsardzības korporācija”. Uzņēmuma vispārējais stratēģiskais mērķis ir ieguldījumu pārvaldīšana valsts aizsardzības industrijā un ar militāro preču ražošanas attīstību saistīto procesu koordinēšana, veicinot valsts aizsardzības industrijas attīstību un tās piegādes ķēžu darbības nepārtrauktību. Viens no pirmajiem kapitālsabiedrības uzdevumiem ir bijis koordinēt projekta pieteikumu par artilērijas munīcijas komponentu rūpnīcas izveidi Latvijā ar starptautisku konsorcijs projektu ES regulas «Munīcijas ražošanas atbalsta akts» (ASAP) ietvaros, kas tika iesniegts Eiropas Komisijā 2023. gada izskaņā.

Valstiskuma pamatu nostiprināšana Latvijas jauniešos

No 2024. gada 1. septembra visās izglītības iestādēs, kas īsteno vispārējo un profesionālo vidējo izglītību, tiek ieviests jauns obligāts mācību priekšmets – valsts aizsardzības mācība, kas tiks īstenots divu mācību gadu laikā. 2023./2024. mācību gadā, valsts aizsardzības mācība veiksmīgi tiek īstenota 182 izglītības iestādēs, aptverot vairāk kā piecpadsmit ar pusi tūkstošu izglītojamo. Savukārt 2023. gadā Jaunsardzes centra kustībā “Jaunsardze” ir iesaistījušies vairāk par astoņiem ar pusi tūkstošiem jaunsargu, kas sasaucas ar Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2021. – 2027. gadam, kas dalībnieku skaitu Jaunsardzē nosaka kā vienu no indikatoriem valsts iedzīvotāju rīcībspējas stiprināšanā apdraudējuma gadījumos. Pēc otrā valsts aizsardzības mācības apmācību gada pabeigšanas jauniešiem ir iespēja piedalīties 23 dienu nometnē, lai nostiprinātu iegūtās prasmes un zināšanas lauka apstākļos. Dalība nometnē ir brīvprātīga. 2023. gadā tika īstenotas 4 valsts aizsardzības mācības nometnes, kurās piedalījās 256 jaunieši, vienlaikus notika 206 Jaunsardzes nometnes, kurās piedalījās

4546 jaunieši. 2024. gadā Jaunsardzes centrs plāno īstenot 3 valsts aizsardzības mācības nometnes ar kopējo dalībnieku skaitu 432. 2024. gadā arī plānotas ap 200 Jaunsardzes nometnes, kurās piedalītos ap 5000 jauniešu.

Valsts aizsardzības dienesta ieviešana

Valsts aizsardzības dienests ir daļa no visaptverošas valsts aizsardzības, kas ļauj stiprināt Latvijas aizsardzības spējas, kā arī sniedz iespēju pilsoņiem iegūt zināšanas un sapratni par valsts aizsardzību, uzlabot individuālās rīcības spējas. 2023. gada 19. aprīlī stājās spēkā Valsts aizsardzības dienesta likums, kas paredz obligātu Latvijas pilsoņu iesaisti valsts aizsardzības militārajā dienestā, tādējādi stiprinot visaptverošas valsts aizsardzības sistēmu un sabiedrības kopējās noturības spējas dažādu krīžu pārvarēšanai. Likums nosaka, ka Valsts aizsardzības dienestam ir pakļauti visi Latvijas pilsoņi – vīrieši, kas dzimuši pēc 2004. gada 1. janvāra viena gada laikā pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas vai, ja pilsonis turpina iegūt izglītību pamata vai vidējās izglītības pakāpē – viena gada laikā pēc izglītības iestādes absolvēšanas, bet ne vēlāk kā līdz 24 gadu vecumam. Vienlaikus noteikts, ka valsts aizsardzības dienestam brīvprātīgi var pieteikties Latvijas pilsoņi – vīrieši un sievietes no 18 līdz 27 gadu vecumam. Valsts aizsardzības dienests tiek īstenots 3 galvenajos militārajos veidos:

- 11 mēnešu dienests Nacionālo bruņoto spēku profesionālajā dienesta vienībā;
- 5 gadu dienests Zemessardzē (tikai piesakoties brīvprātīgi);
- 5 gadu dienests, apgūstot augstskolu un koledžu studentiem paredzēto rezerves virsnieka programmu (tikai piesakoties brīvprātīgi).

Valsts aizsardzības dienestam pakļautajām personām, kuras savu domu, apziņas vai reliģiskās pārliecības dēļ nevar pildīt valsts aizsardzības militāro dienestu, to var aizstāt ar valsts aizsardzības civilo dienestu, ko pilda 11 mēnešus Aizsardzības ministrijas padotībā esošajās iestādēs.

Pirmajam Valsts aizsardzības dienesta iesaukumam līdz 2023. gada 15. maijam brīvprātīgi pieteicās 488 Latvijas pilsoņi, no kuriem pēc veselības un citu pārbaužu veikšanas par derīgiem dienestam tika atzīti 253 pilsoņi. Iesaucamie 2023. gada 1. jūlijā uzsāka dienestu Nacionālo bruņoto spēku Sauszemes spēku Mehanizēto kājnieku brigādē Ādažos. Līdz šim brīvprātīgie pieredzi novērtējuši pozitīvi – gan vērtējot treniņprogrammas kvalitāti, gan dienēšanai piedāvāto infrastruktūru.

Otrajam Valsts aizsardzības dienesta iesaukumam brīvprātīgi bija iespējams pietikties līdz 2023. gada 15. jūlijam, taču tā kā izteikti lielākais pieteikumu skaits tika saņemts neilgi pirms pieteikšanās termiņa beigām un, lai sniegtu iespēju pieteikties dienestam arī tiem jauniešiem, kas pieteikšanos valsts aizsardzības dienestam atlikuši uz pēdējo brīdi, Aizsardzības ministrija un Nacionālie bruņotie spēki nolēma pieteikšanās termiņu pagarināt līdz 21. jūlijam. Rezultātā dienestam brīvprātīgi pieteicās 236 Latvijas pilsoņi, no kuriem pēc veselības un citu pārbaužu veikšanas par derīgiem dienestam tika atzīti 130 pilsoņi. Ņemot vērā, ka dienestam pieteicās pietiekams skaits brīvprātīgo, nebija nepieciešams organizēt iesaucamo atlasī pēc nejaušības principa. Iesaucamie 2024. gada 19. janvārī uzsāka dienestu Nacionālo bruņoto spēku Štāba bataljonā Rīgā, Gaisa spēku Pretgaisa aizsardzības divizionā Lielvārdē, kā arī Zemessardzes 25. kaujas atbalsta bataljonā Stāmerienā.

Trešajam Valsts aizsardzības dienesta iesaukumam līdz 2023. gada 1. decembrim brīvprātīgi pieteicās 515 Latvijas pilsoņi, no kuriem pēc veselības un citu pārbaužu veikšanas par derīgiem dienestam tika atzīti 330 pilsoņi. Ņemot vērā, ka Aizsardzības ministrija bija plānojusi iesaukt 480 pilsoņus, tad iztrūkstošie 150 pilsoņi pirmo reizi tiks iesaukti izmantojot atlasī pēc nejaušības principa. Minētā atlase norisinājās 2024. gada 23. janvārī un tajā tika atlasīti 300 pilsoņi, kuriem uz deklarētās

dzīves vietas adresi vai oficiālo elektronisko adresi tika nosūtīta pavēste par ierašanos uz medicīnisko pārbaudi. Atlasē tika atlasīts lielāks pilsoņu skaits nekā nepieciešams iesaukt, ņemot vērā iepriekšējo pieredzi, ka aptuveni puse no iesaucamajiem nav derīgi dienestam veselības stāvokļa dēļ. Plānots, ka šāda veida atlasī regulāri būs nepieciešams organizēt arī turpmākajos gados, jo pakāpeniski tiks palielināts iesaucamo pilsoņu skaits.

Kiberdrošība

Kiberdrošība ir neatņemams visaptverošās valsts aizsardzības sistēmas elements, kam jo īpaši jāvērs uzmanība kopš apdraudējumu līmeņa Latvijas kibertelpā straujā kāpuma pēc 2022. gada februāra. Valsts aizsardzības koncepcija paredz noteiktus uzdevumus kiberdrošības jomā saistībā ar kiberdrošības apmācībām, kiberdrošības izglītību un informētību, kā arī saistībā ar datu apmaiņu un kritisko pakalpojumu darbības nepārtrauktību.

2023. gadā tika turpināts aktīvs darbs pie Latvijas kiberdrošības stiprināšanas. 2023. gada martā tika apstiprināta jaunā Latvijas kiberdrošības stratēģija, kas identificē jomas prioritātes līdz 2026. gadam.⁴ Stratēģija definē galvenos nacionālās kiberdrošības politikas rīcības virzienus, raksturo Latvijas kiberdrošības situāciju, kā arī identificē nākotnes izaicinājumus. Kiberdrošības stratēģija ir izstrādāta sasaistē ar jomas aktuālajiem Eiropas Savienības tiesību aktiem, kā arī ir ņemti vērā nacionālie digitālās politikas plānošanas dokumentos ietvertie attīstības virzieni, ar mērķi nodrošināt saskanīgu Latvijas digitālo un kiberdrošības attīstību. Kiberdrošības politikas mērķis laika periodam no 2023. gada līdz 2026. gadam ir stiprināt Latvijas kibertelpas drošību, attīstot kiberaizsardzības spējas, paaugstinot noturību pret kiberuzbrukumiem un veicinot sabiedrības izpratni par draudiem kibertelpā, definējot šādas prioritātes: aizsardzība, atturēšana un attīstība.

Lai nodrošinātu efektīvu kiberdrošības pasākumu plānošanu, ieviešanu un uzraudzību, 2023. gadā tika uzsākta kiberdrošības pārvaldības reforma, kuras mērķis ir izveidot efektīvu un sistemātisku kiberdrošības pārvaldības modeli. Reformas ietvaros ir paredzēts izveidot Nacionālo kiberdrošības centru, kā arī piesaistīt papildu personālu kiberdrošības politikas īstenošanai stratēģiskā un tehniskā līmenī. Atbilstoši jaunajam kiberdrošības pārvaldības modelim nepieciešams precizēt nacionālo normatīvo bāzi – pašreiz izstrādes procesā ir Nacionālās kiberdrošības likums, kas aizstās šobrīd spēkā esošo Informācijas tehnoloģiju drošības likumu. Tāpat saistībā ar Nacionālās kiberdrošības likumā noteiktajiem uzdevumiem, pakārtotajos normatīvajos aktos tiks noteikta centralizētā DDoS aizsardzības risinājuma darbība, datu centru kiberdrošības prasības, tostarp CERT.LV drošības operācijas centru izveide datu centros, valsts vienotā interneta plūsmu apmaiņas punkta (turpmāk – GLV-IX) darbība, kā arī tiks pārskatīts kiberkrīžu vadības plāns. 2023. gadā tika uzsākta minēto Ministru kabineta noteikumu un dokumentu izstrāde. Tāpat patlaban tiek izstrādātas arī kiberhigiēnas vadlīnijas, kas noteiks galvenās kiberhigiēnas prasības valsts un pašvaldību iestādēm.

Tāpat 2023. gadā stājās spēkā saskaņā ar Elektronisko sakaru likuma 8. panta pirmo un otro daļu Aizsardzības ministrijas izstrādātie 2023. gada 28. februāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 94 “Publisko elektronisko sakaru tīklu drošības prasības”. Noteikumu izstrādē tika ņemta vērā Eiropas Savienības 2020. gada 29. janvāra ES rīkkopu 5G drošībai, identificējot publisko elektronisko sakaru tīklu un tajos izmantoto

⁴ *Latvijas kiberdrošības stratēģija 2023.-2026. gadam*. Pieejama: <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Latvijas%20kiberdro%C5%A1%C4%ABbas%20strat%C4%93%C4%A3ija%202023.-2026.gadam.pdf>

iekārtu, programmatūru un ārpakalpojumu drošības prasības, kā arī kompetentās iestādes, kas uzrauga publisko elektronisko sakaru tīklu drošības prasības piemērošanu, un to funkcijas uzraudzības jomā. 2023. gadā tika veiktas mērķtiecīgas informēšanas kampaņas par apdraudējumiem un riskiem. Tāpat tika veikti praktiski pasākumi, lai šos riskus mazinātu – regulāra komunikācija un semināri valsts pārvaldei, kritiskās infrastruktūras, digitālo un pamatpakalpojumu sniedzējiem.

Ņemot vērā pastāvīgi lielo apdraudējuma līmeni, kā arī plašo informatīvo pasākumu klāstu, turpinājās aktīva valsts un pašvaldības iestāžu interese par valsts nodrošināto kiberdrošības pasākumu – aizsardzības pret pakalpojumatteices uzbrukumiem un CERT.LV sensoru – izmantošanu. Tāpat CERT.LV nodrošināja tādus centralizētus valsts finansētus kiberdrošības pasākumus valsts pārvaldei kā DNS ugunsmūri, CERT.LV ielaušanās un pikšķerēšanas testus, kā arī CERT.LV drošības operāciju centra pakalpojumus valsts nozīmes datu centriem un iestāžu korporatīviem tīkliem. Jau 2022. gadā tika uzsākta plaša un mērķtiecīga draudu meklēšanas operācija valsts un pašvaldību informācijas sistēmās, ko vadīja CERT.LV un kurai tika piesaistīti Beļģijas, Kanādas un Eiropas Kiberdrošības aģentūras eksperti. 2023. gadā šīs operācijas tika turpinātas sadarbībā ar ārvalstu partneriem – Kanādu un Amerikas Savienotajām valstīm, lai laikus identificētu iespējamus apdraudējumus. Jānorāda, ka šādas operācijas ne tikai veicina situācijas apzināšanās spēju attīstību, bet arī nodrošina efektīvas sadarbības mehānismu nostiprināšanu starp Latviju un tās sabiedrotajiem. Tāpat, lai būtu iespējams nodrošināt plašāku un precīzāku situācijas apzināšanu, ir palielināta informācijas apmaiņa un sadarbība ar NATO, ES, EU CSIRT (*Computer Security Incident Response Team network*), CyCLONe (*The European cyber crisis liaison organisation network*), ENISA, u.c. starptautiskiem partneriem.

Lai stiprinātu kiberdrošības noturību Latvijā, 2023. gada 1. septembrī tika uzsākta Eiropas Kiberdrošības kompetenču centra Latvijas Nacionālā koordinācijas centra virsprojekta īstenošana. Projekta īstenošanas termiņš ir divi gadi un tā ietvaros plānots īstenot dažādas informatīvas kampaņas, pasākumu “Kiberdrošības izaicinājums 2024”, ar kura palīdzību tiks sagatavota Latvijas skolēnu un studentu komanda dalībai Eiropas Kiberdrošības izaicinājumā, Baltijas kiberdrošības kompetenču kopienu konferenci un izstādi “Baltic Cyber Bazaar”, kā arī Baltijas kiberdrošības hakatonu un citas aktivitātes. Tāpat tiks atbalstīta arī kopienas stiprināšana, tostarp piedāvājot ES grantu atbalstu mazajiem un vidējiem saimnieciskās darbības veicējiem inovatīvu kiberdrošības risinājumu izstrādei un ieviešanai.

Lai pārbaudītu un uzlabotu nacionālās krīzes vadības procedūras, 2023. gada Aizsardzības ministrijas mācībās “AMEX 2023” tika izspēlēta atsevišķa kiberdrošības sadaļa ar kiberdrošības nozares pārstāvjiem, kurā tika pārbaudītas krīzes procedūras nozīmīgu kiberincidentu gadījumā, kā arī iesaistīto pušu savstarpējā sadarbība. Mācību rezultātā tika gūtas nozīmīgas atziņas, kas tiks ņemtas vērā krīzes vadības procesu pārskatīšanas laikā, kā arī AMEX 2024 un citu kiberkrīžu mācību un galda izspēļu laikā.

Veiktie pasākumi un noteiktie uzdevumi saistībā ar aktuālo drošības situāciju reģionā

Ņemot vērā gan starptautisko, gan iekšējo drošības izaicinājumu attīstības tendences, Latvijai un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem ir jāturpina attīstīt aizsardzības spējas, kas nodrošinātu Nacionālo bruņoto spēku vienību ātru reaģēšanu un augstu kaujas gatavību. Pašreizējās spēju attīstības prioritātes ir slāņveida pretgaisa aizsardzība (MRAD, IRIS-T), raķešu artilērija (HIMARS), pretkuģu raķetes (NSM), kājnieku kaujas mašīnu iegāde, bezpilota sistēmu attīstība, loģistikas transporta iegāde

un munīcijas krājumu palielināšana. 2023. gadā ir notikusi būtiska kopējo Nacionālo bruņoto spēku spēju attīstības virzība, jo 2023. gada beigās tika noslēgti līgumi par vidējās darbības pretgaisa aizsardzības sistēmu IRIS-T, pretkuģu raķešu sistēmu *Naval Strike Missiles* un tālās darbības raķešu artilērijas sistēmu HIMARS iegādi. Šo spēju ieviešana Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem sniegs nepieciešamo uguns jaudu, aizsardzību un attālumu.

Veicinot atbalsta sniegšanu Ukrainai, arī Nacionālie bruņotie spēki turpināja 2022. gadā uzsāktu iesaisti Ukrainas karavīru apmācībā gan speciālistu (piemēram, atmīnēšanas jomā) kursu nodrošināšanā, gan pamatapmācībā. Minētā atbalsta sniegšana tiek nodrošināta arī 2024. gadā.

Nemot vērā situāciju Ukrainā un novēroto Ukrainas institūciju gatavību un noturību karā, Aizsardzības ministrija joprojām akcentē gūto mācību apzināšanu no Ukrainas pieredzes kā būtisku uzdevumu, ko būtu nepieciešams integrēt visaptverošas valsts aizsardzības sistēmā. Tādējādi no Aizsardzības ministrijas puses joprojām tiek uzsvērts, ka katrai nozarei nepieciešams apzināt tās problēmas un īstermiņa riskus, kā arī veikt izvērtējumu par sākotnēji gūtajām mācībām no Krievijas kara Ukrainā savas nozares ietvaros, lai aktualizētu iespējamās nozares ievainojamības un noteiktu būtiskākās prioritātes noturības veicināšanai. Ukrainas civilās aizsardzības un civilmilitārās sadarbības pieredzes apgūšana ir kritiski svarīga, lai no tās mācītos un stiprinātu Latvijas aizsardzību, tādējādi no Aizsardzības ministrijas puses tiek īpaši akcentēta nepieciešamība ministrijām organizēt pieredzes apmaiņas vizītes un tikšanās ar Ukrainas pārstāvjiem, lai apgūtu Ukrainas pieredzi kara seku un humanitāro krīžu pārvarēšanā dažādos līmeņos.

Aizsardzības ministrija kā koordinējošā institūcija ar savu ekspertīzi turpina veikt visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas pamatu ieviešanu. Arī 2024. gadā tiks pievērsta pastiprināta uzmanība dažādu valsts apdraudējuma pārvarēšanas mācību organizēšanā, kā arī civilās noturības veicināšanā. Vienlaikus 2024. gadā Aizsardzības ministrija pastiprinātu uzmanību pievērsīs pašvaldību informēšanai par to rīcību, uzdevumiem un sadarbību ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem miera laikā un militāru draudu gadījumā. 2024. gada ietvarā tiks turpināta cieša sadarbība ar valstij kritisku funkciju nodrošināšanā iesaistītiem komersantiem to darbības nepārtrauktības plānu izstrādes procesā. Aktīva sabiedrības informēšana par visaptverošu valsts aizsardzību plānota arī 2024. gadā, īpašu lomu pievērsot sabiedrības grupu, pašvaldību, uzņēmumu un citu ministriju pārraudzībā esošo iestāžu sadarbībai valsts apdraudējuma pārvarēšanas apstākļos. Tāpat plānoti dažādi publiskie pasākumi un aktivitātes, lai uzlabotu sabiedrības gatavību krīzes un valsts apdraudējuma situācijām, kā arī stiprinātu sabiedrības noturību un pretestību dezinformācijai. Tāpat, ņemot vērā joprojām pastiprināto interesi no iedzīvotājiem, iestādēm un uzņēmumiem par gatavību krīzes situācijām, rīcību apdraudējuma situācijās un darbības nepārtrauktības nodrošināšanu, Aizsardzības ministrija 2024. gadā iespēju robežās plāno organizēt dažādus informatīvos seminārus un apmācības par aktuālo drošības situāciju, rīcību apdraudējuma gadījumā un nozaru noturību, kā arī seminārus par visaptverošu valsts aizsardzību un Latvijas drošībai aktuāliem jautājumiem ar mērķi iepazīstināt un veidot izpratni par aizsardzības sistēmai būtiskiem jautājumiem, skaidrot valsts aizsardzības stiprināšanas uzdevumus un turpmākās attīstības prioritātes. Semināru formāts tiks veidots, lai veicinātu savstarpējo dialogu un ikvienam būtu iespēja rast atbildes uz jautājumiem par visaptverošu valsts aizsardzību un drošības izaicinājumiem Latvijā.

2023. gadā apstiprinātajā Valsts aizsardzības koncepcijā ir noteikts, ka Latvijas aizsardzība un neatkarības nosargāšana ir visas sabiedrības kopīga atbildība, tādējādi tā konkrēti iezīmē katra indivīda, dažādu kopienu, kā arī pašvaldību un valsts pārvaldes

institūciju lomu valsts aizsardzībā, uzsverot nepieciešamību uzņemties pašiniciatīvu un pašorganizēties jeb attīstīt rīcības gatavības kultūru. Tādējādi 2024. gadā tiks pievērsta pastiprināta uzmanība koncepcijā noteikto valsts aizsardzības prioritāšu izpildei, valsts iestādēm un institūcijām ieviešot visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas principus un Aizsardzības ministrijai kā koordinējošai institūcijai pārraugot saistītos procesus, veicinot sistēmas attīstību.